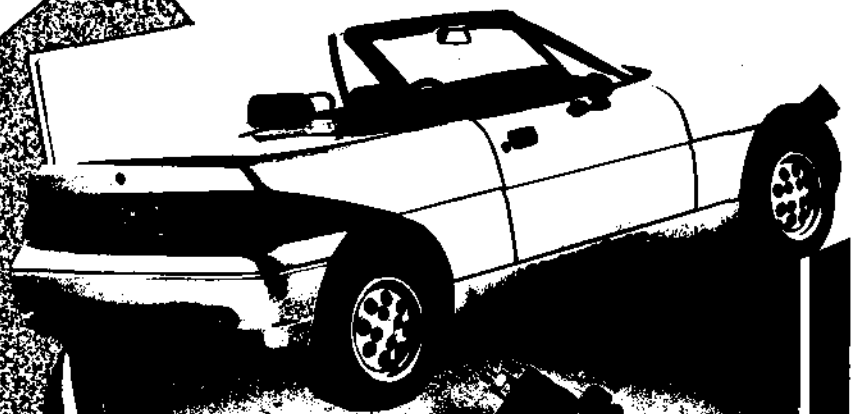

لاستیک دینامیک در قطعات اتومبیل

ترجمه: دکتر غلامرضا پخشنده، مهندس محمد خراسانی

Dynamic rubber in automotive parts

By: D. S. Novotny Rubber World 88

در این مقاله، ابتدا کوششی جهت جستجوی مطالب علمی، تخلیص فعالیت‌های انجام شده در هسته پژوهش و توسعه لاستیک دینامیک (R&D) همراه با مروری بر کاربرد اعمال محصولاتی که معمولاً برای صنعت اتومبیل تدارک دیده می‌شوند، انجام گرفته است تا دسترسی به اطلاعات بیشتر در مورد اجزاء لاستیک دینامیک، امکان پذیر گردد.

در نظر است که طی این مقاله بعضی از اصطلاحاتی که در صنایع لاستیک و اتومبیل کاربرد بیشتری دارند، مرور و تعریف گردند و سپس به سؤالاتی نظیر: «اصطلاحات کدام‌اند؟ مفهوم فنی آنها چیست؟ چگونه در محاوره روزمره صنایع لاستیک و اتومبیل مورد استفاده قرار می‌گیرند؟» پاسخ داده شود.

واژه‌های کلیدی:

قطعات اتومبیل، مسجراکتنده‌ها و مسجراکتنده‌ها، کامپوزیتها، آمیزه کاری، قابلیت انتقال

مجموعه

در این مقاله نتیجه مطالعات و فعالیت‌های هسته پژوهشی و توسعه (R&D) لاستیک دینامیک، در مورد کاربرد قطعات دینامیک، عوامل مؤثر بر خواص و چگونگی انجام آزمایش‌های فیزیکی محصولاتی که معمولاً در صنعت اتومبیل‌سازی به عنوان قطعات دینامیک محسوب می‌شوند، ارائه می‌گردد.

Key Words:

Automotive parts, Isolators & Dampeners, Composites, Compounding, Transmissibility.

در بخش دوم بعضی از آزمایشهای انجام شده و تجهیزات مورد استفاده در اندازه گیری خواص متنوع، همراه با اندازه گیری انجام شده روی اجزاء یا سیستمها مرور می گردند. همچنین روشهای مورد استفاده، انتظارات یا نیازهای برآورده شده به طور خلاصه بررسی می گردند و نشانه هایی از گستره ای که می توان از قطعات نمونه انتظار داشت ارائه می گردد.

در سومین قسمت اصلی، مجزا کننده ها و میراکننده ها که در طول تجاریمان شناخته ایم مرور خواهند شد. گفتنی است که در این مقاله سوالاتی نظیر «قطعات کدام اند؟ چگونه مورد استفاده قرار می گیرند؟ چرا آنها را به کار می برند و در چه نوع کاربردی از آنها استفاده می شود؟» مطرح می گردد. همچنین مواد کامپوزیتی مانند لاستیک، لاستیک - فلز، لاستیک - الیاف یا سایر کامپوزیتها مورد بررسی قرار می گیرند. سرانجام درباره علت اینکه یک ترکیب ویژه برای کاربرد خاصی مناسب ترین است، بحث خواهد شد.

تعریف اصطلاحات:

سرعت جهش یک ماده عبارت است از مقدار نیرو بر واحد انحراف آن که از میانگین موقعیتهای بارگیری شده و فاقد بار در یک بار معین به دست می آید:

سرعت جهش - K

سرعت جهش استاتیک - K_s

سرعت جهش دینامیک - K_d

(نیوتن بر میلیمتر یا پوند بر اینچ) $K = F/d$

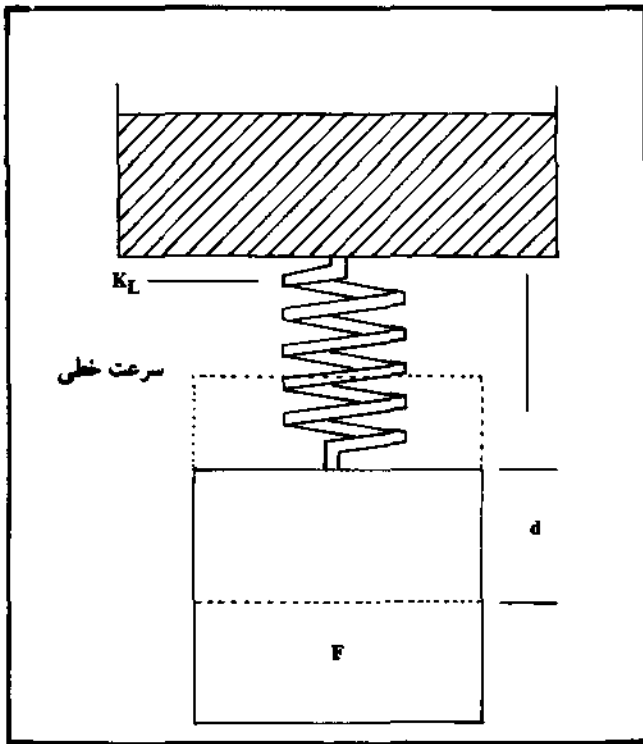
سرعت جهش یک ماده K را می توان با وسایل استاتیک یا وسایل دینامیک اندازه گیری کرد. سرعت جهش استاتیک K_s یک قطعه الاستومری، سرعتی است که بین موقعیتهای ایستای متوالی اندازه گیری می شود و در این موقعیتهای این قطعه اساساً، در حالت تعادلی قرار داده می شود. در صورتی که سرعت جهش دینامیک K_d ، سرعت اندازه گیری شده در شرایطی است که یک تغییر مکان سریع در یک فرکانس معین وجود دارد و قطعه الاستومری مجاز به رسیدن به تعادل استاتیک نیست. بهترین نمایش در شکل (۱) ارائه شده است که به سادگی سرعت جهش خطی را نشان می دهد و روشنگر نیروی اعمال شده و تغییر مکان صورت گرفته است.

سیستمهایی که توانایی اتلاف انرژی توسط نیروهای مخالف حرکت ارتعاشی را دارند، به عنوان سیستمهای میرا شناخته می شوند. هر نوع اصطکاک در یک سیستم ارتعاش آزاد باعث کاهش تدریجی حرکت می شود تا آنجا که حرکت به طور کامل محو گردد.

میرایی - C

ثابته بر میلیمتر - N

ثابته بر اینچ - Lb

شکل ۱

در مورد کاربرد در اتومبیل نظیر یک موتور، وقتی یک سیستم ارتعاش اجباری وجود دارد، مواد الاستومری دامنه نوسان ارتعاش را کاهش می دهند و بدین وسیله انتقال ارتعاش به بدنه و شاسی اتومبیل را محدود می کنند. هرگونه کاهش ممتد در دامنه ارتعاش در یک سیستم اجباری به عنوان میرایی شناخته می شود. میرایی یا اصطکاک داخلی عنصر لاستیکی، بسیار مشابه میرایی ویسکوز خالص یا اصطکاک سیال است که باعث یک مقاومت، متناسب با سرعت می شود و از این رو دلیلی است برای استفاده از لاستیک در سیستمهای میرایی که گرایشهای ارتعاش نامطلوب دارند. جذب انرژی توسط لاستیک در خلال بازیابی از تغییر شکل یا فشردگی به میرایی منتج می گردد.

لاستیک خواص دینامیکی منحصر به فردی دارد به طوری که امکان از بین رفتن یا بازیابی بیش از حد را حذف می کند. میرایی به توانایی لاستیک در کاهش ارتعاشها در سیستم آزاد و یا کاهش دامنه ارتعاش در سیستم اجباری اشاره می کند. میرایی نتیجه اختلاف انرژی ورودی و خروجی است، که معادل انرژی جذب شده می باشد - اصطکاک داخلی که در اثر کار کردن لاستیک به وجود می آید، آن انرژی را جذب می کند که شکل گرما را به خود می گیرد و لاستیک را گرم می کند. اصطکاک داخلی به تنهایی نیز میرایی نامیده می شود و این خاصیت توسط آمیزه کاری قابل تغییر است. ضریب جهندگی یا جهندگی، که به توانایی مواد الاستومری به رجعت تقریباً کامل به اندازه و شکل اولیه آنها بعد از حذف نیروی اعمال

شده، اتلاق می‌گردد، از مشخصات برجسته ذاتی لاستیک است. رجعت سریع لاستیک آن را به صورت ماده بسیار مفیدی برای استفاده در فنرهای فشاری، ضربه گیرها و انواع بالشتکها در می‌آورد. جهندگی آمیزه‌ها را می‌توان با تنظیم آنچه سختی سنج (durometer) یا سختی مواد نامیده می‌شود، به مقدار زیاد تغییر داد. به‌طور کلی، آمیزه‌های نرم‌تر با داشتن پائینترین سختی، دارای بیشترین جهندگی هستند. به‌مرحله و وقتی آمیزه‌های نرم در نظر باشند، در مورد دوام آنها کمی سازش و تعدیل ضرورت دارد.

زاویه اُفت و به‌ویژه اندازه‌گیری زاویه اُفت دسته‌های موتور هیدرولیک، یک اصطکاک مورد استفاده معمولی شده است.

زاویه اُفت

$$\left(\text{آرک تان} \right) = \frac{CW}{K} \text{ درجه}$$

اندازه‌گیری زاویه اُفت، ارتباط بین سرعت جهشی و ضریب میرایی را نشان می‌دهد. به‌طور کلی زاویه‌های اُفت بالا، میرایی ارتعاشی بهتری را ارائه می‌دهند، در حالی که تغییر سرعت جهشی را محدود می‌کنند.

بحث در مورد دسته‌های هیدرولیک و بعضی منحنیهای عملکرد نمونه، بعداً در این مقاله ارائه خواهد شد که نشان می‌دهد اندازه‌گیری زاویه اُفت در دسته‌های هیدرولیکی نمونه می‌تواند به ۴۵ درجه و بالاتر برسد. در موارد زیادی راجع به میرایی و مجزا کردن ارتعاشات حاصل از جاده یا موتور بحث می‌شود. زاویه‌های اُفت، معمولاً به‌وسیله تقطیع یک گستره فرکانس اندازه‌گیری می‌شوند.

اندازه‌گیری مطلوب دیگری که روی قطعات لاستیک و لاستیک - فلز انجام می‌گیرد، درصد قابلیت انتقال است. قابلیت انتقال در هر سیستم ارتعاش اجباری عبارت است از نسبت نیروی منتقل شده به نیروی اعمال شده:

قابلیت انتقال

نیروی منتقل شده

نیروی اعمال شده

درصد %

اندازه‌گیری‌ها عموماً از طرف ورودی و خروجی عنصر لاستیکی به‌منظور تعیین درصد ارتعاش منتقل شده از یک بدنه به‌بدنه دیگر، انجام می‌گیرد. البته هدف از مجزا کردن ارتعاش، جلوگیری از انتقال نیروی ارتعاش است یا حداقل کاهش قابلیت انتقال به‌درجه‌ای که ارتعاش قابل تحمل باشد.

موضوعی که درباره آن بحث مفصلتری خواهد شد، امکان کاهش صداست، یعنی انتقال صدا از یک ماده به‌ماده دیگر که در تماس نزدیک

می‌باشند. وقتی تفاوت قابل ملاحظه‌ای در مقادیر مقاومت صوتی مواد وجود داشته باشد، ارتعاش یا صدا به‌مقدار زیادی کاسته می‌شود. تفاوت بین مقادیر مقاومت صوتی بین فولاد و لاستیک خیلی زیاد است، بنابراین تعداد لایه‌ها یا سطوح مشترک بین سطوح مشترک لاستیک و فلز بر درجه قابلیت انتقالی که کامپوزیت‌های لاستیک و فلز دارند، اثر می‌گذارد. سرعت سیر صدا در لاستیک $\frac{1}{4}$ تا $\frac{1}{3}$ فولاد است. بنابراین هرگاه از ترکیبهای فلز و لاستیک استفاده شود، مانع بزرگی در برابر انتقال صدا به‌وجود می‌آید. با انتخاب دقیق کامپوزیت‌های لاستیک و فلز، می‌توان به‌میزان قابل توجهی قابلیت انتقال ارتعاش و صدا را از یک بدنه به‌بدنه دیگر کاهش داد. قابلیت انتقال صدا و ارتعاش با استفاده از این نوع دسته‌ها کاسته می‌شود و بدین ترتیب از ایجاد ناراحتی و خستگی ناشی از ارتعاشات غیر ضروری برای مسافران و رانندگان جلوگیری می‌گردد. باید در مورد جلوگیری از فرکانس طبیعی قطعه مورد عمل مطمئن شد و گر نه امکان دارد اغتشاش بزرگی سریعاً روی دهد.

واحد سنجش فرکانس ارتعاش، هرتز نامیده می‌شود.

فرکانس

سیکل بر ثانیه

هرتز HZ

یک هرتز مساوی یک دور در ثانیه است. گستره فرکانسهای متعارف و موردنظر در اتومبیلها از چهار یا پنج هرتز تا ۴۰ - ۳۰ هرتز بوده است که فرکانسهای ارتعاشی عمده‌ای است و باید مجزا یا میرا شوند. در بررسیهای اخیر، فرکانسها در سطح بالاتر تا هزار هرتز بوده است. یکی از اصطلاحاتی که در سراسر بحث از آن استفاده شده، ارتعاش است. مفهوم عمومی ارتعاش، عبارت از تغییر جا به‌جایی یک جسم نسبت به‌بعد مرجع معین با زمان است. اگر نیروی مخشوش‌کننده ممتد باشد، حرکت منتهجه، ارتعاش اجباری نامیده می‌شود.

تشدید وقتی به‌وجود می‌آید که ارتعاش موجود، دقیقاً برابر فرکانس طبیعی فنر و سیستم جرم باشد. با توجه به‌آنچه بیان شد، اگر هیچ‌گونه توقف یا اصطکاک می‌تواند موجود نباشد، ممکن است دامنه ارتعاش به‌سرعت زیاد و نیرو مخرب می‌شود.

دامنه ارتعاش می‌تواند به‌سادگی به‌مقدار جا به‌جایی در یک نقطه موجود در سیستم ارتعاشی تعریف شود. مهندسين و شيمي دانان با داشتن فرکانس ارتعاشهای مزاحمی که در یک سیستم رخ می‌دهد، می‌توانند طرح یا فرمول‌بندی لاستیک را تعدیل کنند، تا آنچه را که تنظیم اجزاء نامیده می‌شود، انجام دهند. این عمل بزرگترین اثر را در کاهش ارتعاش یا صدایی که توسط سیستم تولید می‌شود، خواهد داشت. دسته‌های موتور لاستیکی یا هر نوع دسته‌های لاستیکی برای اهداف متنوعی مورد استفاده قرار می‌گیرند، ولی یک دلیل اصلی، کم کردن تنشهایی است که به‌وسیله

بست‌های ثابت به‌وجود می‌آیند. جابه‌جاییهای کوچکی که ممکن است سبب تنش بیش از حد در قطعات فلزی شوند، با تعبیه دسته‌های لاستیکی بی‌ضرر می‌گردند. با ظهور موتورهای چهار سیلندر، دورهای آرام معمولی، به‌طور نمونه در گستره هشت تا بیست هرتز، ضربدهای انفجاری ۱۶ تا ۴۰ هرتز تولید می‌کنند. این ضربدها، یکی از موضوعاتی است که در سالهای اخیر مورد بررسی فراوان قرار گرفته‌اند. قرمهای خمشی شاسی وسیله نقلیه به‌طور نمونه از بین ۲۰ و ۲۵ هرتز شروع می‌شوند، بنابراین تشدیدهای شاسی در دورهای آرام به‌وجود می‌آیند. به‌همین دلیل است که برای به‌حداقل رسانیدن نیروهای ارتعاشی منتقل شونده توسط موتورهای کوچکتر به‌بدنه و در نهایت به‌راننده، امروزه اغلب قطعات مورد استفاده در وسایل نقلیه در گستره ۸ تا ۴۰ هرتز تنظیم می‌شوند. به‌عنوان یک نظر کلی، برای مجزا کردن شاسی در دور آرام، مطلوب خواهد بود که دسته‌های موتور سرعت جهشی کم و سرعت میرایی بالایی داشته باشند. ولی وقتی مانورهای با سرعت بالا در مسیرهای ناهموار بررسی می‌شوند، خلاف آن مناسب است، یعنی سرعتهای جهشی بالا و سرعتهای میرایی پایین موردنیاز است. بنابراین خواص بهینه دسته موتور، به‌طور کلی یک تعادل بین دو حالت است. سیستمهای دسته‌ای، نسبت به تفسیر محیط عمل می‌توانند تعدیل شوند و سازگارترین آنها با محیط عمل انتخاب گردند.

تجهیزات و روشها:

این بخش از مقاله بر روی تجهیزات آزمایش، روشهای آزمایش و بعضی از پارامترهای عمومی را که می‌توان بدست آورد، متمرکز خواهد شد. دستگاه ام - تی - اس (MTS) صد هرتز، برای اندازه‌گیری سرعت جهش دینامیک، ضریب میرایی و زاویه افت، برای اجزای سازنده اتومبیل مورد استفاده قرار می‌گیرد. کاربرد اصلی این دستگاه، کنترل خواص اجزای سازنده تولیدی موجود است که تثبیت شده‌اند. بالاترین فرکانس آزمایش معمول برای قطعات تولیدی موجود، صفر تا ۴۰ هرتز است.

در حال حاضر کاربرد اصلی دستگاه ام - تی - اس ۱۰۰۰ هرتز در کارهای پژوهشی است. نوع جدیدتر دستگاه ام - تی - اس، کاملاً کامپیوتری شده است و برای اندازه‌گیری مستقیم سرعت جهش دینامیک همراه با زاویه افت مورد استفاده قرار می‌گیرد. ضریب میرایی، از سرعت جهش دینامیک و زاویه افت محاسبه می‌گردد. علاوه بر این سه خاصیت فیزیکی، قابلیت انتقال، در گستره فرکانس صفر تا ۱۰۰۰ هرتز را می‌توان بدست آورد. حدود تغییر مکان، در یک فرکانس معین، برای هر قطعه مشخص که آزمایش می‌شود، باید تعیین شود.

برای بدست آوردن یک ارزیابی ذهنی معقول از وسیله نقلیه، یک کافنده فرکانس مورد استفاده قرار می‌گیرد. کنترل معمول روی میل فرمان، ریل صندلی، صفحه فلزی و روی هر دو طرف قطعاتی که مورد ارزیابی قرار می‌گیرند، انجام می‌شود.

اطلاعات به دست آمده از اف - اف - نی (FFT)، راجع به موقعیت و دامنه ارتعاشات در فرکانسهای صفر تا ۴۰۰ هرتز است، علاوه بر ارزیابیهای آزمایشگاهی، ارزیابیهای را می‌توان توسط مهندسين سوار یا وایلی رایدمتر (Wiley Ride Meter) انجام داد.

برای اطمینان از بهترین کیفیت پیوند فلز به لاستیک بر مبنای کنترل، به‌طور عمده از دستگاه تینیوس اُسن (Tinius-Olsen) استفاده می‌شود. از این دستگاه، همچنین برای کسب اطلاعات راجع به مقدار کشش و فشردگی قطعات استفاده می‌شود. منحنیهای سرعت ایستا نیز به وسیله این دستگاه بدست می‌آیند.

واحد پگاسوس (Pegasus) دستگاه تمام کامپیوتری است که برای آزمایش طول عمر یا ارزیابی دوام محصولات کنترل ارتعاش استفاده می‌شود. این واحد توانایی ارزیابی در یک، دو و سه محور را دارد. اثر دمای ادیاتی (محیط) در مقابل ارزیابیهای دمای بالا می‌تواند توسط دستگاه آزمایش شنک پگاسوس (Schenck-Pegasus) انجام گیرد.

کاربردها:

جدول ۱ و ۲، کاربردهای متنوع، چگونگی و محل کاربرد، علت استفاده و نوع کاربرد و فرکانس مفید معمول را نشان می‌دهد و اینکه جزء سازنده به عنوان مجزا کننده، میرا کننده یا هر دو مورد استفاده قرار می‌گیرد یا نمی‌گیرد را مشخص می‌کند.

نتیجه نهایی:

متأسفانه به علت محدودیت مقاله امکان بحث درباره بسیاری از جزئیات دیگر که طی مرحله تکامل کاربردهای خودرو، اساسی هستند، نیست. بهبود فرآیندها و مواد به روشنی نیاز به بررسی مفصل و کارهای توسعه‌ای دارند. در مورد فرسودگی یا دوام قطعات، تأثیری که تغییرات گوناگون در طراحی یا بهبود مواد ممکن است روی آنها داشته باشند، بحث زیادی نشد. خواص منحصر به فرد و تنوعی که لازم می‌شود، به‌طور کلی برای عملکرد و توهمات مورد نظر از یک وسیله نقلیه مخصوص یا قطعات ویژه توسعه می‌یابد.

موتور	سیستمهای دسته‌ای در سه الی نقطه اتکاء قدرت موتور؛ مجزا کردن قطعات چرخشی به وسیله میرایی و جهش دسته موتور	کنترل ارتعاشات موتور	دسته فشاری - برقی ، محدود کننده چرخش، انواع اتصالات استاندارد و پوشها	۸ تا ۱۰ در حال حرکت ۲۲ تا ۲۵ در دور آرام	مجزا و میرا
دسته‌های بند/فاسی	بند به قاب/ فاسی	مجزا کردن محل مسافر از ارتعاشات متوالی حاصل از جاده نیرو نشاندن امتداد نیرو در همه جهات (قسمت جلو، عقب، هم‌مرئی)	تحمل فشار و برقی برای مجزا کردن حرکت، نیرو نشاندن شتاب گذاری و نیروهای ترمز، فرونشاندن نیروهای کناری و افقی	به طور ویژه تنظیم نمی شود ارتعاش حاصل از موتور و جاده خاص و وسیله نقلیه است.	مجزا یا بیشتر میرا گیتی
دسته‌های سپر عقب و جلو	سیستم تعلیق اتومبیل، تکان، بازی کنترل، کاپوت، محور	محدود کردن انحراف، کم کردن حداکثر نیرو، انتقال، ورود نرم، انعکاس کم، کنترل صدا	تعلیق به بند، بازی کنترل، کاپوت بند	به طور ویژه تنظیم نمی شود ارتعاش حاصل از موتور و جاده ویژه و وسیله نقلیه است.	میرا
میراکننده‌های فرمان	در فرمان، صفحه اصلی، دسته‌های لاستیکی و وزنه آزاد وزنه از دسته لاستیکی انرژی جذب کرده و ارتعاش می‌کند و فرمان را در حالت سکون نگه می‌دارد.	خنثی کردن فرکانسهای مزاحم (فرمان)	حذف کردن لرزش مزاحم فرمان	۱۳ تا ۲۰ هرتز	میرا
دسته‌های آگزوز	بین سیستم آگزوز و بند	کنترل صدا و ارتعاش داخل موتور	نگه داشتن و مجزا کردن آگزوز	۷۵ تا ۱۵۰ هرتز	مجزا و میرا
میراکننده میل‌گاردان یا حلقه‌های چاقب و درپوشها	گلوله لاستیکی تحت فشار در بین لوله‌های هم مرکز	ارتعاش مزاحم میل‌گاردان/میل‌های فولادی مرتعش شده	لوله فولادی که در داخل لاستیک نصب می‌شود میل‌گاردان، دیفرانسیل	۲۵۰ تا ۵۲۰ هرتز	مجزا و میرا
دسته‌های استرود (struts)	دسته‌های ضربه گیر بالا و پائین، عقب و جلو	قسمتی از مجزا کردن، انتقال صدا، میراکننده اضافی، محدود کردن انتقال از استرود (struts)، برای ضربه	اتومبیل، کامیون	سرعت‌های استاتیک جلو، سرعت‌های دینامیک عقب	مجزا

مجزا	به طور معمول برای فرکانسهای دور آرام تنظیم می شود. ۲۲ تا ۲۵ هرتز	اتومبیل سواری، کامیون	مجزا کردن سر به های انفجاری موتور از تسمه مارپیچی لرزشی، کاهش گشتاور برای حذف صدا و ارتعاش تسمه و حداقل کردن تسمه را سنجایی سازده (کوبیدن دوام)	میل تنگ برای مجزا کردن	تسمه ران پیچشی
مجزا	سرعت های استاتیک و دینامیک	اتومبیل سواری، اتوبوس	مجزا کردن ارتعاش از تسمه حاصل از چاه	میل تنگ برای مجزا کردن	مجزا کننده ران فاسی
مجزا	سرعت های استاتیک و دینامیک	اتومبیل سواری، کامیون	مجزا کردن ارتعاش و صدای ناشی از چاه موتور به سیستم	میل تنگ برای مجزا کردن	پوشها
میرا	مخصوص وسیله نقلیه	اتومبیل سواری، کامیون	رفع و میرا کردن ارتعاشات بالستیک فنر طبیعی عقب به عنوان میرا کننده جرم زیاد	میل تنگ برای مجزا کردن	میرا کننده های فنر طبیعی
مجزا	سرعت چغنی پیچشی	اتومبیل سواری	کاهش لرزش و گشتاور فشار دهنده / کلاچ درگیر می شود	مورد استفاده در روشن و خاموش کردن کلاچ مغناطیسی	مجموعه قطعات کلاچ A/C
میرا	قابل تنظیم در هر وسیله نقلیه	مورد استفاده در رادیاتور میرا کننده جرم	کنترل و مجزا کردن ارتعاشات سیستم خشک کننده	دسته بالا و پایین، متصل به بدنه و فاسی ماشین	پایه های تنظیم رادیاتور
مجزا و میرا	متغیر	اتومبیلها و کامیونها	مجزا کردن صدا و ارتعاش حاصل از موتور و چاه	سیستم های تعلیق و دسته موتور	پوشهای هیدرولیکی
مجزا و میرا	۸ تا ۱۰ در حرکت، ۲۲ تا ۲۳ در دور آرام	اتومبیل سواری، کامیون	کاهش و جذب ارتعاش موتور، کاهش ارتعاش منتقل شده از چاه به فاسی	دسته های موتور، میرایی چغنی مجزا کردن فاسی	دسته های هیدرولیکی